

עקרונות המחאה

יום עיון במשנתו של הרב קוק זצ"ל – מכון מאיר

מאמרי הראי"ה עמ' 451-454; מחאה נגד הלול שבת והג

לא בפעם הראשונה פוגשים אנו בדברי ימינו מצב איום ומדולדל כמובנו החמרי, וביחוד כמובן הרוחני: מצב שהיה צריך להביא לידי התמרמרות של יאוש. אבל אנו איננו נפחדים. איננו נואשים מכל ירידה בטוחים אנו כי "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם" ומאופל וממחשך אור ישועה יזרח. כשאנו באים לתקופת השופטים, ביהוד לתקופתו של אבימלך בן ירובעל. זבול ובעל. ואנשי שכם. ואנו מרגישים את הדלדול החמרי והרוחני של האומה אז, תגרות והריגות ושערוריות, ... תחשכנה עינינו. אבל כשאנו מעיפים עין מזה והלאה, והנה אור נוגה; שמואל, דוד ושלמה, בנין המקדש, ממלכה אדירה, תורה, חכמה, נבואה ורוח הקודש, ממשלה, משפט וצדק רוח ה' נשב, העננים פוזרו, ושמש צדקה זורח. ...

גם אנו היום, אמרי התקוה, שבי הגולה, העוזרים בפועל בבנין עמנו וארצנו אל יום לבנו מכל מצב מחריד, מכל שקוע ומחשכים. בין שהם חמריים, ואפילו כשהם רוחניים ... גם הקלקלה הרוחנית היותר איומה לא תוכל להחריב כליל את משאת נפשנו, גם על פשעה של עבודה זרה, שנינו ממדרש חכמים ז"ל: "למה נקרא שמם אלהים אחרים? מפני שהם מאחרין הטובה מלכזא לעולם". דוקא לאחר את הטובה יש בכחם של מקלקלים ומהרסים בישראל. ולא לאבד את הטובה. אבל אחר הטובה כמה נורא ואיום הוא! כמה נפשות של דורות נשקעות באחור של טובה כללית, שאנו צריכים לעמוד בכל מסירות נפשנו להקדימה. אבל מפני שלא כנואשים אנו נלחמים, כי אם כגבורים בטוחים במטרתם, על כן צריכה מלחמתנו להיות תמיד מלאה זהירות, של יושר ושל דעת.

מבחינים אנו בין מלחמה למלחמה. מלחמת דעות כשהיא יוצאת לכלל איזה מעשה, כבר יש בה משום ריה מלחמה, ואנו צריכים ללמוד את התכסיסים של מלחמה קטנה כזאת שהיא כעיקרה רק תיאורית, ממלחמה גדולה, מוגשמת, מעשית. על מלחמה ממשית, בימי קדם, בעוד עמנו חי היים מלאים, הננו קוראים: "והיה כקרבתם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם: שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם", ושנינו במשנה: "על אויביכם ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין". ממוצא דברים אנו למדים ששונה הוא התכסים של מלחמת אויבים מהתכסים של מלחמה

אחים, אף שאפשר שתזדמן ואין מההכרה מפלט. צריכים תמיד לדעת שגם בעת סערת המלחמה, רגש האהבה חי הוא והוא עושה את פעלו בכל מלחמה כפי מדתה, בגדולה כפי גדלה ובקטנה כפי קטנה למלחמה אנו קרבים היום, למלחמת מצוה, בכאב לב אנו נגשים אליה. אבל סוף כל סוף הננו מכריז בגלוי שנדע אשר למלחמת אחים אנו נגשים, על אחינו ולא על אויבינו. לא ישראל על הכנעני והעמלקי, אלא יהודה על שמעון, ושמעון על בנימין. רגש האהבה שאנו מרגישים גם נגד אחינו, אלה אשר כל כך התרחקו מסבות שונות ונוראות מבית חיינו, מיסוד הקודש, מחיי התורה והמצוה. הכוללים את האומה כולה לדורותיה הוא שמחדיר בנו את רגש המלחמה, ומגביר את כחה ואת מרירותה של מחאתנו: אבל הוא נותן בנו גם כן תכונה של זהירות כי סוף כל סוף לא על אויבים.

כי אם על אחינו אנו לוחמים. במהוננו בנצחון מפעלנו בפרי הטוב ששייכת ציון המעשית ההולכת ומתגלמת לעינינו נותנת לנו. הוא המעורר בנו את המשקל הכטוה בצדקו אנו לא נאמר: "גם לי גם לך לא יהיה גזור": לא נגע בשום ענין אשר יוכל לסבב איזה מעוט כח לישובנו החביב, כי אם נהיה קולעים את הצינו אל המטרה של גדירת הפרצה, הלול שבת ויום טוב שנעשה בפרהסיא במושבה עין גנים על ידי אספת הפועלים בהמון, הרעיש את לב קהל ה' בכללו. את כל ישראל יושב ארץ ישראל, עד שהמחאה התפרצה כמעט באפס יד. נשמת האומה מצאה את עצמה נכאבת ועלובה על ידי אחדים מבניה, אשר ירמסו ברגלים כל כך גסות את עורק חייה. היא לא תוכל לדום, היא תמחה בכל עון. ומלחמה תשיב אל חיק בניה מהרסיה ומחריביה עם כל מה שאנו רגילים לישא את דגל השלום והאחווה גם לאחים נרחקים, עם כל מה שאנו מצדדים תמיד כלפי אהבה וחסד, ומרבים אנו לשנן: "דאף על גב דאינון משחיתים איקרי בני, ואף על גב דלית בהו הימנותא איקרו בני", לא נוכל לעמוד מנגד בעת אשר הרעה גמלה כל כך את פריה. עד אשר נרדם רוח החיים, עד אשר נסתלקה לגמרי הכושה הצבורית, אות החיים היותר נאמן ככל קבוץ שהוא ראוי להתעורר ביותר לפי מדת התחיה הלאומית והמון אנשים מאחינו שהם כל כך צריכים להשתדל שתהא דעתם מעורבת עם הכלל כולו, לא יהושו כמה שכל אדם בעל הושים בריאים צריך לחוש, ועליבו לעינינו את קודש ה', את קדושת שבת ויום טוב באופן גם כל כך. ... הפועל העברי רוצה הוא להתבסס

בארץ ישראל. כמה יופי ושמחה יש בדבר, והנה איך זה תוכלו לשכוח את התנאי הגדול והעיקר של דרכי שלום כשאדם נכנס לעיר ומצא נכרים שמחים. הורו חכמים בהכמת ה', והכמת החיים שכלבכם: שמח עמהם מפני דרכי שלום, "אל ישנה אדם מפני המחלוקת". כמה איבה ומשטמה ממישות הן עובדות כמו אלה על הפועלים. ועל כל ההולכים בדרכים כאלה. שהם קשים לישראל כעשן לעינים. למה לא תתחשבו עם רוח האומה כמו שאתם מתחשבים עם כל תנאי האקלים והסביבה?

... מר הנוך אמר כמתנצל בעד הפועלים שלא היה פה הלול שבת בפרהסיא ברשות אחרים, מפני שיעין גנים בתור מושבה של פועלים. נחשבת למשפחה בפני עצמה על זה העירותי: דוקא נגד טעות זו עלינו למחות אלמלא שאנו חשים את רגש האהבה לכל אחינו. גם להרחוקים. ובפרט לאלה אשר נושאים הם. באיזה מובן שהוא. את דגל האומה בידם לא היה הענין כל כך מרעיש אותנו אבל מפני שאנו הפצים שלא להפר את האחוה. יודעים אנו להוקיר את ערכו של הפועל העברי. ואת ערך העבודה שבידים העבריות בארץ ישראל, ורוצים אנו בכל לב בשכלולו והתרחבותו. על כן לטובת הפועל ולטובת הרעיון הכללי ההולך ומתגשם בבנין האומה בארץ אבות, הננו קוראים למחות נגד השניאה הנוראה של הפועל הצעיר. החושב את עצמו למשפחה בפני עצמה. כאילו דבר אין לו עם כלל האומה אם רוח הזמן השיא אתכם לחשוב שהנכם קרובים ברוח יותר להחמון של הפועלים בני עמים אחרים. מקרבתכם אל כלל ישראל, הנכם טועים בהכרת נשמתכם, ... דעו אחים. בני ישראל אתם כולכם, ועין גנים עיר היא בארץ ישראל. עיר הקודש היא. ועיר הקודש עין גנים תובב"א. אחת נקוה ממנה, שנוכל לחוש לה את כל חושי האחוה הכללית של כל אחינו בני ישראל. של כללות האומה המושבה חייבת להוקיר בשכל טוב את רגש האחוה ההדדית של האומה. לאשרה החמרי והרוחני לא אחים! העולה על רוחכם היה לא יהיה, לא תצאו מן הכלל. אחים הנכם ואחים תהיו לנו. ואם שגיתם תשובו שובו. שובו אחים אין אנו מתבישים לקרוא אתכם לתשובה אם אין אנו נביאים. בני נביאים אנו, שקראו את ישראל לתשובה בקול גדול שובו למען תחיו ותחיו את ארץ אבותינו ועמנו שובו והאחווה בקרב קהל עדת ה'. (תרע"א)